

ПЛАТЕЖОСПОСОБНОСТ И ЛИКВИДНОСТ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

Иван Дочев

*Дипломиран експерт-счетоводител,
Регистриран одитор*

Ключови думи:

Платежоспособност

Ликвидност

Ликвидност в дни

Резюме

В статията се разглеждат основните показатели за ликвидност, които се използват при финансово-счетоводния анализ на предприятието като: обща ликвидност, бърза ликвидност и незабавна ликвидност. Добавен е и показателят Ликвидност в дни, който в комбинация с основните показатели дава по-пълна представа за способността на предприятието да изплаща навреме текущите си задължения.

Направен е и опит за дефиниране на неплатежоспособността като състояние, даващо основание на съда да открие производство по несъстоятелност.

Темата за платежоспособността и ликвидността на предприятията у нас (без банките, които си имат специфични показатели за ликвидност) става все по-актуална в условията на развити пазарни отношения, повишаване ролята на кредита и запазване на взаимното доверие между контрагентите. С оглед на това при финансово-счетоводния анализ се използват показатели за платежоспособност и ликвидност, за да се „илюстрира“ финансовото състояние и стабилността на предприятието. От този анализ са заинтересовани преди всичко кредиторите, независимо от това дали се касае за кредитни институции или за обикновени доставчици. Поведението на кредиторите се обуславя от финансовата жизнеспособност на техния контрагент, вкл. и когато те трябва да вземат решение дали да поискат откриване на процедура за обявяването му в несъстоятелност. Често понятията „платежоспособност“ и „ликвидност“ се използват с едно и също значение, но те не винаги се покриват.

Счетоводният баланс на едно предприятие може да показва добра ликвидност, а предприятието да се намира в състояние на неплатежоспособност. Това е така, защото ликвидността, установявана по данни от баланса, изразява статичното положение. Наличните краткотрайни активи към балансовата дата

може да са достатъчни за уреждане на текущите задължения и въпреки това компанията да е в невъзможност да изплати на падежа задълженията си. Реалната платежоспособност ще зависи най-малко от следните фактори:

- а/ Установената по баланса ликвидност от кой вид е.
- б/ Какъв е паричният баланс между полученото кредитиране от доставчиците и предоставеното на клиентите.
- в/ Договорените падежи на плащанията към доставчиците и вземанията от клиентите.

При финансово-счетоводния анализ се използват обикновено следните показатели за ликвидност:

- а/ Коефициент за обща ликвидност;
- б/ Коефициент за бърза ликвидност;
- в/ Коефициент за незабавна ликвидност.

Коефициентът за обща ликвидност изразява отношението между всички краткотрайни активи и краткосрочните пасиви. Това е най-простият начин да се изрази способността на предприятието да посрещне текущите си задължения. Но този показател е все още далече от действителната платежоспособност. Защото в състава на краткотрайните активи може да има материални запаси, които като правило са най-бавно ликвидни (особено материалите). Затова коефициентът за обща ликвидност се приема само за приблизителен критерий за платежоспособност, разбираана като възможност за бързо уреждане на краткосрочните пасиви¹.

Следващият коефициент – за бърза ликвидност се приближава в по-голяма степен до желаната платежоспособност. Той се установява като отношение на краткотрайните активи без материалните запаси към текущите задължения. Но, доколкото и в този си състав краткотрайните активи включват бавно ликвидни пера (например отсрочени или трудно събираеми вземания), компанията все още не може да се представи като нормално платежоспособна, дори и когато коефициентът е над единица.

Едва при незабавната ликвидност², чийто коефициент се изчислява като отношение между паричните средства и краткосрочните финансови активи (от една страна) и текущите задължения, може да се очаква с по-голяма сигурност, че предприятието ще е в състояние да уреди безпроблемно тези си задължения.³

¹ В теорията се среща и друга теза за зависимостта между ликвидност и платежоспособност: платежоспособността се схваща като потенциална способност за изплащане на задълженията (способност за плащане въобще), а не като конкретна възможност към даден момент, т.е. на ликвидността се отдава по-голямо значение. Това, разбира се, за общата ликвидност е неприемливо.

² Наричано още „текуща ликвидност”.

³ Модификация на незабавната ликвидност е т.н. „абсолютна” ликвидност – когато текущите задължения са осигурени само с парични средства.

Пример:

№	Текст	Мярка	Дружество А	Дружество Б	Дружество В
1.	Материални запаси	х.лв	500	250	250
2.	Вземания	х.лв	250	500	250
3.	Парични средства		250	250	500
	Всичко краткотрайни активи	х.лв	1000	1000	1000
4.	Краткосрочни пасиви (текущи задължения)	х.лв	800	800	800
5.	Коефициенти за				
	а/ Обща ликвидност	К	1,25	1,25	1,25
	б/ Бърза ликвидност	К	0,625	0,937	0,937
	в/ Незабавна ликвидност	К	0,312	0,312	0,625

Както се вижда от примера, трите компании имат еднакъв коефициент за обща ликвидност, но това все още не означава, че способностите им да изплатят навреме текущите си задължения е еднаква. В по-добра позиция са „Б” и „В”, които имат по-висок коефициент за бърза ликвидност, който се доближава до единица. Но, доколкото този коефициент е резултат и на вземания, които могат да се окажат бавно ликвидни, представата за бърза ликвидност си остава „на повърхността”. Едва коефициентът за незабавна ликвидност, ако в него участват само парични средства (както е в примера), може да подскаже в по-голяма степен, че кредиторите ще бъдат удовлетворени в по-кратки срокове. Затова компания „В” е в най-благоприятно положение (К за незабавна ликвидност е 0,625 срещу 0,312 за останалите компании).

Ликвидност в дни

Още по-показателно ще бъде сравнението между трите предприятия, ако при установяване на ликвидността, разбираана и като платежоспособност, се вземе предвид и паричният поток, за да се изчисли необходимостта от дни за уреждане на текущите задължения.

Да вземем за пример същите три компании:

№	Текст	Мярка	Дружество А	Дружество Б	Дружество В
1.	Краткосрочни пасиви/текущи	х.лв	800	800	800
2.	Ликвидни активи/парични средства и вземания/	х.лв	500	750	750
3.	Разлика (1-2)	х.лв	300	50	50
4.	Паричен поток ⁴	х.лв	500	500	250
5.	Коефициент (т. 3/ т. 4)	К	0,6	0,1	0,2
6.	Точка 5 x 365	дни	219	36	73

Ако компаниите нямат друг източник за финансиране освен ликвидните активи и паричния поток, то за „А” ще са необходими 219 Дни, за „Б” – 36 дни, а за „В” – 73 дни. В този смисъл в най-благоприятно положение е компания „Б”, а не компания „В”, както показва коефициентът за незабавна ликвидност. Следователно кредиторите на компания „Б” ще бъдат по-благоклонни към нея в сравнение с тези на останалите две компании.

Този анализ „в дълбочина” ще бъде полезен не само за кредиторите, но и за съда по несъстоятелността, когато трябва да реши въпроса доколко длъжникът е изпаднал във временно или трайно финансово затруднение (чл. 630 от Търговския закон).

Други обстоятелства

В чл. 631 от Търговския закон има алтернатива като възможност да не бъде откривано производство по несъстоятелност, а именно: „длъжникът да разполага с имущество, достатъчно за покриване на задълженията без опасност за интересите на кредиторите”. На счетоводен език това означава:

а/ Длъжникът да разполага с чиста стойност на имуществото (собствен капитал), т.е. активите му да превишават пасивите. При обратната ситуация (нулев или отрицателен собствен капитал) длъжникът всъщност е в състояние на свръхзадлъжнялост, което е самостоятелно основание за откриване на производство по несъстоятелност.

б/ Собственият капитал плюс дългосрочните задължения (т.нар. постоянен капитал) да превишава дълготрайните активи, т.е. да е налице нетен оборотен капитал. Това означава, че краткотрайните активи покриват и

⁴ Приема се за паричен поток печалбата плюс амортизациите. (Според виждането на Боб Вос. Вж. „Корпоративен анализ”, Издателство „Класика стил”, София, 2001 г.).

превишават **краткосрочните** пасиви. И тук отново се връщаме към показателите за ликвидност и платежоспособност.

В общия случай, за да няма сериозна опасност за интересите на кредиторите, коефициентът за обща ликвидност трябва да бъде значително над единица.

Коефициентът за бърза ликвидност също следва да бъде значително над единица, особено когато делът на паричните средства в ликвидните активи е минимален.

Коефициентът за незабавна ликвидност, който е формиран на базата на краткотрайни активи, равни на паричните средства, може да бъде около единица, за да се счита, че интересите на кредиторите като правило са защитени.

В крайна сметка коефициентът за ликвидност в дни ще даде най-вярна представа за способностите на предприятието да уреди краткосрочните си задължения към кредиторите.

Библиографска справка:

1. Александров, Ст., Ст. Дурин, Б. Славков, *Финансово управление на фирмата, Труд и право, С., 2000 г.*
2. Боб Вос, *Корпоративен анализ, Класика стил, С., 2001*
3. *Търговски закон*

SOLVENCY AND LIQUIDITY OF THE ENTERPRISE

Ivan Dochev

Certified Public Accountant,

Registered Auditor

Key words:

Solvency

Liquidity

*Days
liquidity
ratio*

Summary

The article discusses main liquidity ratios used in the financial and accounting analysis of the enterprise, such as: current ratio, quick ratio and immediate liquidity ratio. Days liquidity ratio has been added which, combined with the main ratios, gives a more detailed picture of entity's ability to repay in time its current liabilities.

The article makes an attempt to define insolvency as a position of the entity which gives valid grounds to courts to commence bankruptcy proceedings.